

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2019/1, Sayı:33, s.188-204
Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences Year: 2019/1, Number:33, p. 188-204
Alınış /Recieved:04.01.2019 Kabul/Accepted: 29.03.2019 Online Yayın/ Online Published: 29.04.2019

KAYNAK GÖSTER: KARLIOVA SOYSAL, E , İren, A . (2019). YENİ TEHDİTLER VE KÜRESELLEŞMENİN TÜRK DIŞ POLİTİKASINA ETKİLERİ. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (33), 188-204

YENİ TEHDİTLER VE KÜRESELLEŞMENİN TÜRK DIŞ POLİTİKASINA ETKİLERİ

Esra KARLIOVA SOYSAL¹
Dr. Öğr. Üyesi Adem Ali İREN²

ÖZET

Küreselleşme sürecinde teknolojide yaşanan ilerlemeler insan, hizmet ve mal hareketliliğinin artmasına sebep olmuştur. Bu durum ise karşılıklı bağımlılığın artmasını sağlamış ve nihayetinde coğrafi sınırların önemi de azalmıştır. Belirsizleşen coğrafi sınırlar dolayısıyla tehdit algıları dönüşüme uğramış ve bu dönüşüm güvenlik alanında da birtakım sorgulamalar yaşanmaya başlamasına sebep olmuştur. Değişen güvenlik algısı, devletin tercih ve eylemlerini kontrol alanı dışında belirlemek zorunda kalmasına neden olmuştur.

Türkiye de küreselleşme sürecinden etkilenmiş ve dış güvenlik politikasında bir takım köklü değişimlere gitmek zorunda kalmıştır. Bu kapsamda yaşanan değişimlerin ağırlıklı olarak güvenlikle ilintili olarak terör, organize suçlar, göç ve ekoloji alanlarında gerçekleştiğini ifade etmek yanlış bir tespit olmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Küreselleşme, Türk Dış Politikası

¹ Esra KARLIOVA SOYSAL, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ABD, Doktora Öğrencisi, esrakarlioiva@gmail.com

² Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler, ademiren@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2369-1177>

EFFECTS OF NEW THREATS AND GLOBALISATION ON TURKISH FOREIGN POLICY

ABSTRACT

There have been living technologic improving in the globalization process and this affected to increase the mobility of human, service and goods. This situation provided to grow interdependence and to decrease the importance of the borders. Threat perception changed because of indefinite borders and this situation ensured queries related with security area. States were obligated to identify their choices and acts, out of their control by the reason of changing threat perception.

Within this framework, Turkey was affected by this changing process and made a number of alterations for foreign security policy. In this scope, it would not be wrong to state that the alterations occurred in the areas of terrorism, organized crime, migration and ecology are mainly related to security.

Key Words: Security, Globalism, Turkish Foreign Policy

1. Giriş

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında milyonlarca insanın ölümü ve sonrasında Soğuk Savaş döneminde yaşanan ideolojik kutuplaşma 20. yüzyılı şekillendirmiş ve bu dönem dünya siyasi tarihi açısından son derece buhranlı bir dönem olarak kayıtlara geçmiştir. Bu yüzyıl boyunca dünyada yaşanan mevcut durum Hobbes tarafından savunulan “insanın doğal durumu” tezini doğrularken iki büyük dünya savaşının ardından oluşan iki kutuplu sistemde güvenlik, ulusal güvenlik kapsamında ele alınmış ve askeri güç üzerinden tanımlanmıştır.

Bu dönemde yükselişe geçen ve geleneksel teoriler arasında güvenlik kavramına en çok yer verdiği kabul edilen neorealizm, devletin önceliğinin ulusal güvenliği korumak olduğunu savunmaktadır. Kuramının en önemli temsilcisi olan Kenneth Waltz, anarşi durumunda güvenliğin en önemli amaç (high politics) olduğunu, bir devletin ancak bekasının sağlanması durumunda güç, kâr ve huzur arayışına girebileceğini ifade etmiştir (Waltz’dan akt. Ağır, :102). Yani beka diğer amaçlardan daha öncelikli bir konu olarak ele alınmış, bekayı sağlamanın yolu olarak da güvenlik ön koşul olarak belirlenmiştir. Neorealizmin “güvenlik ikilemi” (security dilemma) modeli ise dönemin güvenlik ile ilgili geliştirdiği davranış biçimini ortaya koyan bir kavram olmuştur.

21. yüzyılın başlangıcında özellikle güvenlik kuramları bakımından dünya siyasetinde büyük bir kırılma yaşanmıştır. Amerika

Birleşik Devletleri'ne yönelik gerçekleştirilen 11 Eylül saldırıları o güne kadar kabul gören geleneksel bakış açısının sorgulanmasına sebep olmuş ve yeni güvenlik yaklaşımlarının niteliği ile ilgili bir tartışma başlamıştır (Sandıklı ve Emeklier: 2012:4). Geleneksel teoriler sadece dış tehditlere, özellikle askeri anlamda rakip olan devletlerden gelen ya da gelebilecek olan askeri tehditlere yoğunlaşmakla eleştirilmeye başlanmıştır. Geleneksel güvenlik yaklaşımını eleştiren yazarlara göre ise temelde güvenlik tehdidi iki şekilde ortaya çıkmaktadır: devlet dışı ve devletin kendisi. Benjamin Miller'a göre ise, "*temel güvenlik tehdidi, insan haklarını etnik, dinî ve cinsel temelde ihlal eden ve etnik temizliğe ve kitlesel ölümlere yol açan devletlerin kendisinden kaynaklanmaktadır*" (Miller'den akt. Ağar, :106).

Ayrıca, çağdaş güvenlik yaklaşımlarında analiz birimlerinden biri olan bireylere yönelik tehditler sadece saldırgan devletler tarafından oluşturulmamakta; söz konusu tehditler açlık, çevre sorunları, salgın hastalıklar, doğal afetler, kitle imha silahlarının kullanımının yaygınlaşması gibi problemlerden de kaynaklanmaktadır. Ortaya çıkan bu yeni durumun oluşumunda ise hiç şüphesiz küreselleşmenin rolü önemli bir yer tutmaktadır.

Karabulut (2009: 7) küreselleşmenin güvenlik alanına etkilerini üç ana başlıkta toplamanın mümkün olduğunu ifade etmektedir:

1-Güvenlik Alanında Yeni Tehditlerin Ortaya Çıkması: Siber Terör, bilimsel çalışmaların ekolojik dengeyi bozma girişimleri (genetik bilimi), yeni tür hastalıklar (Kuş gribi) vb.

2-Geçmişte Var Olan Fakat Güvenlik Alanı İçinde Düşünülmeyen Konuların Güvenlik Alanına Eklemlenmesi: Birey Güvenliği, Çevre Güvenliği vb.

3-Geleneksel Güvenlik Tehditlerinin Dönüşüm Yaşaması: Terör, savaş, organize suçlar vb. tehditlerin kabuk değiştirmesi ve yeni formlarda ortaya çıkmaları.

2. Küreselleşme ile Güvenlik Tanımının Değişimi

Modern devletin temellerinin atıldığı 1648 yılında imzalanan Vestfalya Anlaşması'ndan itibaren çok uzun bir süre her devletin kendi toprakları içinde hakimiyet sahibi olduğu ve diğer tüm devletlerin de buna saygı duyması gerekliliği ilkesi kabul görmüştür. Ancak Vestfalya'dan yüzyıllar sonra 1990'lı yıllarda Soğuk Savaşın bitimi ile dünyanın içine girdiği yeni sistem uluslararası alanda temel aktör olan devlete yönelik egemenlik ve hakimiyet konularında bir takım ihlaller yaşanmasına sebep olmuştur. Söz konusu ihlallerin yaşandığı en önemli konulardan biri güvenlik alanı olmuştur. (Ağır, :100).

Küreselleşme ile birlikte güvenlik artık sadece askeri değil ekonomik, toplumsal, teknolojik, çevre gibi konularla da ilgili bir alan haline gelmiştir. Müller (2005: 369) değişen güvenlik algısı içine giren güvenlik alanlarını; toplumsal güvenlik, birey güvenliği, küresel güvenlik, ekonomi güvenliği, bilgi güvenliği ve çevresel güvenlik olmak üzere altı başlık altında toplamıştır. Güvenlik kavramında yaşanan değişimin en önemli nedenlerinden biri tehdit algılamasının tek boyutlu yapıdan çıkarak çok boyutlu ve asimetrik bir yapıya evrilmiş olmasıdır. Yeni dönemde, tehdit tanımı şu şekilde özetlenebilir: “*bir devletin sınırları içerisinde ikamet edenlerin hayat kalitesini aniden veya belirli bir zaman sürecinde esaslı bir şekilde düşüren ya da bireye, devlete veya devlet-dışı aktöre ait politik tercihleri kısıtlayan bir davranış veya olaylar manzumesidir*” (Ullman, 1983: 133). Söz konusu dönüşüm sürecini tetikleyen tehdit algılamalarında yaşanan gelişmeler güvenlik alanının genişlemesine ve derinleşmesine neden olmuştur. Bu noktada, güvenliğin genişlemesi güvenlik ile ilgili tehdit konularını kapsarken, derinleşmesi ise güvenliğin esasen kim için gerekli olduğunu başka bir ifade ile amacını ifade etmektedir (Aksu ve Turhan, 2012: 70).

Güvenliğin genişlemesi birbiri ile ilişkili dört farklı boyut olarak ele alınmaktadır. İlki, güvenlik kavramının, devletlerin güvenliğinden bireylerin güvenliğine evrilmesini ifade eden “aşağıya doğru” (dawnward) genişlemedir. İkinci genişleme ise “yukarı doğru” (upward) genişlemedir. Bu boyut güvenlik algısının ulusal güvenlik anlayışından uluslararası sistemin güvenliği anlayışına dönüşmesidir. Yani, ilk boyut makrodan mikroya, ikinci boyut ise mikrodan makroya bir hareketi ifade etmektedir. Bir diğer genişleme boyutu olan “yatay genişleme” (horizontally extension), askeri olmayan tehditlere yönelik olarak tanımlanmakta ve uluslararası göç, ekolojik ve ekonomik konuları kapsamaktadır. Sonuncu genişleme boyutu “dikey tipi” (vertical type), yatay genişlemeye paralel olarak güvenliğin sağlanması ile ilgili genişleyen sorumluluğa atıfta bulunan yaklaşımdır. Çağdaş güvenlik anlayışında, sadece devlete verilen sorumluluk yerini paylaşılmış bir sorumluluk konseptine bırakmıştır. Yani güvenliğin sağlanmasında artık sadece devletler değil, uluslararası kuruluşlar, yerel ve bölgesel yönetimler, sivil toplum örgütleri, basın ve hatta kamuoyu da sorumluluk üstlenmektedir (Aksu ve Turhan, 2012: 70).

Güvenlik alanında yaşanan genişlemenin yanı sıra güvenliğin kavramsal olarak derinleştiğini de ifade etmek yanlış olmayacaktır. Güvenlik çalışmalarında artık bireyler, gruplar ve devlet dışı örgütlenmeler de devletin yanı sıra analiz birimleri olarak ele alınmaya başlanmıştır (Karabulut, 2009: 6). Yani, küreselleşme ile birlikte

yüzyıllardır kabul görmüş olan “*devletin*” güvenliği durumuna “*bireylerin ya da grupların*” güvenliği durumu da eklenmiştir.

Bu değişimi kuramsal bazda açıklamaya çalışan transnasyonalizm, yeni yapıda devletin tek aktör olmadığını ve bu sistemin çok boyutlu karmaşık bir yapı olduğunu iddia etmektedir. Uluslararası ilişkileri çoğulcu bir yaklaşımla ele alan plüralist kuram sonrasında küreselleşme sürecinde plüralizmin bir uzantısı olarak ortaya çıkan transnasyonalist teori, analiz düzeyi olarak küresel sistemi ele almıştır. Bu kapsamda, küresel sistemi Marshall McLuhan “küresel köy” (global village) ve John Burton ise “dünya toplumu” (world society) olarak kavramsallaştırmıştır (Sandıklı ve Emeklier: 2012:17-18). Realist yazarları, küresel sistemi tek boyutta açıklamaya çalıştıkları için eleştiren transnasyonalist kuramcılar sistemin karşılıklı bağımlılık ve etkileşimine vurgu yapmaktadırlar. Yani, küresel sistem uluslararası arası ilişkilere ait birçok olgunun yeniden üretilmesini zorunlu kılmıştır ve bu olguların başında da güvenlik kavramı gelmektedir. Transnasyonalizmin güvenlik kavramını tek boyutlu yapıdan çıkararak çok boyutlu ve karmaşık bir düzlemde ele alması realist teorilerin hiyerarşik yapısının da sarsılmasına neden olmuştur.

Diğer taraftan geleneksel güvenlik anlayışına göre ordu tek başına güvenlik sağlayıcı unsur iken çağdaş yaklaşıma göre artık ordu ve polis arasındaki ayırım da belirsizleşmeye başlamıştır. Çünkü küreselleşme ile birlikte iç ve dış güvenlik konuları arasındaki ayırım eskisi kadar net değildir. Bu noktada, devletin güvenlik ihtiyaçlarının giderilmesi ile ilgili yeteneğinin azaldığını ifade etmek yanlış bir varsayım olmayacaktır (Ripsman ve Paul, 2005: 205). Ayrıca, küreselleşme süreci devletlerin “tek” güvenlik sağlayıcı aktör olma özelliğini yitirmelerine sebep olmuştur. Bunun bir göstergesi de devletlerin, geleneksel devlet modelinin aksine, karşılaştıkları tehditler ile yalnız başa çıkamamalarıdır. Yeni güvenlik tehditleri çok daha kapsamlı olmakla beraber oldukça karmaşık ve birbiri içine geçmiş olabilir. Cha (2000: 400), bu durumun devletleri uluslararası ve ulus aşırı işbirliklerine teşvik edeceğini belirtmektedir. Transnasyonalist kuram çerçevesinde de özellikle bilişim alanındaki gelişmeler ve teknolojik ilerlemeler ile küresel boyutta karşılıklı etkileşimin artacağı, karşılıklı bağımlılığın aktörler arası çatışma ihtimalini bertaraf edeceği böylece bir işbirliği ortamı oluşturulacağı savunulmaktadır. Transnasyonalistler gibi uluslararası ilişkiler alanını küresel düzlemde ele alan ancak transnasyonalist yazarlardan karşılıklı bağımlılık söyleminde ayrılan neo-marksist teoriye göre söz konusu bağımlılık tekildir ve karşılıklı değildir. Neo-marksist düşünürler Soğuk Savaşın bitimini kapitalizmin zaferi değil

yeni Pazar arayışlarını ortaya çıkaran bir başlangıç olarak kabul etmektedirler. Immanuel Wallerstein, bu durum kapitalist sistemin derin bir güvenlik krizi olduğunu ifade etmiş ve bu yapısal krizin beraberinde yeni bir güvenlik krizi getireceğini de belirtmiştir. Söz konusu yapısal krize finansal piyasalarda sıkışma (günümüzde yaşanan ekonomik krizler), ekolojik felaketlerin getireceği ek maliyet (doğal afetlerden kaynaklı mali kayıplar), demokratik toplumların taleplerinin yaratacağı mali kriz (Yunanistan, İspanya gibi ülkeler başta olmak üzere AB'nin de içinde olduğu ekonomik kriz) ve devlet egemenliğinin törpülenmesi sonucu güvenliği sağlayan aygıtın zayıflaması gibi durumları neden olarak göstermiştir (Sandıklı ve Emeklier: 2012:24).

Küreselleşmenin çağdaş güvenlik kavramına etkileri altı başlık altında toplanabilir. Bunlardan ilki silahlanma ile ilgilidir. Artık her türden silahın üretilmesi ve bu silahların tedariki kolaylamış yalnızca devletler değil devlet dışı gruplar da ileri teknoloji ya da nükleer silahlara sahip olma avantajı kazanmıştır.

Küreselleşmenin güvenliğe yönelik etkilerinden ikincisi kimlik konusunda yaşanmıştır. Küreselleşme ile yerel kimlikler ön plana çıkmış ve bu da milliyetçilik temelli ulus-devlet anlayışının sarsılmasına neden olmuştur. Dolayısıyla küreselleşme ile güvenlik arasındaki ilişkinin sorgulandığı tartışmalarda kimlik sorunsalı da kendine önemli bir yer edinmiştir. Ağır'a göre (111-112), küreselleşme, yerelde, çelişkili bir biçimde tikelci kültürel reaksiyonların olduğu homojenleştirici meyiller doğurmuştur. Yeni dönemde bireyler kimliklerini daha geniş bir alanda, daha farklı şekillerde ve daha zengin bir biçimde ifade edilebilme fırsatı elde etmişlerdir. Öncesinde demokrasi ve liberalleşme ile başlayan bu gelişme, daha sonra gelişen teknolojinin birbirlerinden hem çok farklı kültürlerle sahip hem de çok uzak yerlerde yaşayan insanlar arasında sosyal alanların kurulmasına olanak vermesiyle küresel bir alanın oluşmasını sağlamıştır. Küresel alanda kimlikler alternatifli bir hale gelmiş böylece bireylerin vatandaşı oldukları devletlere ait kimliğin dışında da kimlik tanımlamaları içinde yer almaları olanaklı hale gelmiştir. Yani bireyler, küreselleşme ile birden fazla devletin vatandaşı olabilme, vatandaşı olduğu devlet dışında başka bir devlete aidiyet hissedebilme (göçmenlik gibi) ya da devlet altı bazı örgütlenmeler ve etnik gruplar temelinde kimliğini ifade edebilme fırsatı yakalamışlardır. Kimlik tanımlamalarında ortaya çıkan bu belirsizlikler ise devletler için rahatsız edici durumların yaşanmasına sebep olmuştur. Söz konusu rahatsızlık özellikle devlete karşı hareket eden devlet içi ya da sınır dışında kurulan illegal gruplar dolayısıyla yaşanmaktadır. Söz konusu gruplar içinde olduğu devletten ayrılma iddiasında olan ve etnik temele

sahip örgütlenmeler olabileceği gibi mevcut sisteme karşı bir tutum içerisinde olan bir grup da olabilir. Yaygınlaşan iletişim ağı ve teknoloji ile bu tip örgütlerin sempatican kazanması ve üye bulması da oldukça kolaylaşmıştır (Erdoğan, 2013: 272-274).

Güvenlik kavramının küreselleşme ile etkilendiği üçüncü konu terörizm alanındadır. 1990'lı yıllardan önce terörizm ikincil düzeyde bir güvenlik sorunu olarak görülmekteydi. Ancak 11 Eylül olayları bu durumda tamamen değiştirdi ve terör konusunun yeniden değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koydu. Küreselleşme ile ilgili literatüre “yeni terörizm” kavramı dahil oldu ve bu kavramla ilgili bazı tanımlamalar yapıldı. Bu kapsamda en önemli özelliklerden biri geleneksel terörizmdeki laik karakterinin yerini dini motivasyona bırakmış olmasıdır (Heywood, 2013: 345). Ayrıca küreselleşme sonucunda terörist grupları birbirleri ile iletişimleri kolaylaşmış ve daha organize hareket edebilir bir hale gelmişlerdir. İletişim alanında yaşanan teknolojik gelişmeler ile sadece kendi aralarında değil kamuoyuna yönelik de kendi propagandalarını daha güçlü bir şekilde yapabilme ve böylece eylemlerinin daha görünür kılarak etki alanlarını ve düzeylerini artırma fırsatı yakalamışlardır. Tüm bunların yanı sıra, yine teknolojik ilerlemeler silahlanma ve eylem şiddetlerini arttırmalarına da olanak sağlamıştır. Böyle bir ortamda, devletler küçük terör grupları tarafından dahi rehine durumuna düşmekte ve devlet otoritesi ciddi anlamda sarsılarak zarar görmektedir.

Güvenliği etkilediği öne sürülebilecek dördüncü unsur “kötü yönetim”dir. Zira haksız ve orantısız güç kullanımı, şeffaf olmayan ve hesap verilebilirlikten uzak yönetim biçimleri terörizmi dolaylı şekilde besleyerek küresel alanda güvenlik tehdidi oluşturan bir konu haline gelmiştir (Solana: 2003:6).

Küreselleşmenin sonuçlarından bir diğeri de göç konusudur. Özellikle yasa dışı göç birçok ülkeye yönelik güvenliği tehdit edici bir engel teşkil etmektedir. Diğer taraftan uluslararası göç ise ülkelerin devlet olma yeterliliğini sınırlandırıp hakimiyet sınırlarını zorlar ve son tahlilde güvenlikleri için bir tehdit oluşturabilir. Yine uluslararası göç, göç edilen ülkenin önce demografik yapısını sonra kimliğini değiştirerek güvenlik temini için bir engel olabilir veya başka devletler tarafından hedeflerini gerçekleştirmek için bir araç olarak kullanılabilir (Erdoğan'dan akt. Şener, 2017: 17). Son zamanlarda göç ve güvenlik konuları birçok devlet için önemli bir mesele haline gelmiş, hatta konuyla ilgili çeşitli girişimlerde bulunan Birleşmiş Milletler de son olarak uluslararası göç meselesine ilişkin çeşitli düzenlemeler içeren ‘Güvenlik için Küresel

Sözleşme, Düzenli ve Nizami Göç' adı altında 34 sayfalık Göç Paktını kabul etmiştir³.

Son olarak; organize suçlar, kara para aklama, insan, silah ve uyuşturucu ticareti, çevresel konular, bulaşıcı hastalıklar gibi risk ve tehditlerin tüm dünya genelinde yaygınlaşması küresel güvenliğin sağlanmasına yönelik önemli engeller yaratmaktadır. Özellikle organize ve örgütlü suçların uluslararası alanda tehdit haline gelmesinde hiç şüphesiz yeryüzünde nüfusun aşırı derecede büyümesi ve zengin ülkeler ile fakir ülkeler arasındaki demografik dengesizliklerin artması önemli bir rol oynamaktadır. Bu artışın büyük çoğunluğu dünyanın en fakir bölgelerinde meydana gelmektedir. Sonuç olarak paranın, teknolojinin, sağlığın ve diğer zenginliklerin olduğu toplumlar ile sözü edilen nimetlere sahip olmayan toplumlar arasındaki uyumsuzluk gittikçe artmaktadır. (Gönlübol ve Bingün, 1993: 640). Bu durum küresel alanda organize ve örgütlü suç işleme eğiliminin artmasına sebep olmaktadır.

3. Değişen Güvenlik Algısının Türk Dış Güvenlik Politikasına Etkileri

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından her tarafı işgal edilen Osmanlı Devleti'nin Türk olan kısımlarını kurtarmak için başlatılan milli mücadelenin sınırlarını çizen Misakı Milli'de kabul edilen ilkeler sadece mücadele dönemi değil sonrasında da Türk dış politikasını belirlemiştir. Kurulduktan sonra bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne son derece dikkat eden Türkiye için güvenlik meselesi dış politikasını belirleyen en önemli unsur olmuştur (Sarmay, 2000: 857-861). Bu açıdan ele alındığında özellikle 1923'ten 1930'a kadar geçen süre içerisinde batıya yönelik endişeler söz konusudur (Ülman, 1968). Bu sebeple Türkiye, her ne kadar yapısı ve hedefleri farklı da olsa, daha önce Osmanlı'nın da yaptığı gibi dış politikada güç dengesi politikasını devam ettirerek Batıya karşı Sovyetler Birliği'ne dayanmıştır. Fakat bir süre sonra Türkiye, Lozan Anlaşması ile birlikte Batı ile olan sorunlarını çözmüş, Atatürk'ün modern Türkiye'yi inşa etmek için işaret ettiği Batıya yakınlaşmaya başlamıştır. Bu duruma paralel olarak dış politikada da Batıya dönük bir siyaset izlenmiş ve bu tutum günümüze kadar devam etmiştir (Ülman ve Sander, 1972). 1930'lu yıllara gelindiğinde iyice normalleşen ilişkiler sonrasında Milliyetler Cemiyeti'ne de üye olan Türkiye, dünyada yaşanan gelişmeler ile ortaya çıkan güvenlik kaygılarından dolayı Batı ile daha da yakınlaşmıştır. Bu sırada dünyada yaşanan buhran ile dünya ekonomik

³ <https://tr.euronews.com/2018/07/14/bm-catisi-altinda-192-ulke-goc-konusunda-anlasti-abd-hayir-dedi> Erişim tarihi: 22.12.2018

bir bunalımın eşiğindeyken söz konusu bunalımdan kaynaklı olarak gerginlikler ortaya çıkmıştır. Statükoyu korumak isteyen anti-revizyonistler ile mevcut durumu değiştirmek isteyen revizyonistler arasından gitgide sınırları keskinleşen bir kutuplaşma oluşmuştur. Atatürk'ün "yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesini takiben bu dönemde Türkiye barışçı ve anti-revizyonist bir politika benimsemiş ve bu tutumu daha sonra statükoculuk olarak dış politikasında değiştirmeyecek bir prensip haline gelmiştir. Aynı dönem, Türkiye, güvenliği ön planda tutarak bölgesel işbirliklerine yönelmiştir. İkinci Dünya Savaşında da jeopolitik konumu sebebi ile Müttefik ve Miğfer Devletleri arasında kalan Türkiye, tüm baskılara rağmen toprak bütünlüğü ve bağımsızlığından taviz vermeden bir denge unsuru olarak kalmayı tercih etmiştir (Sarıay, 2000: 863-867). Sonrasında ise bir Doğu Bloğu komşusu olarak NATO'ya üye olmuş ve bu kapsamda kilit görevler üstlenmiştir. Bu dönemde uyguladığı politikalarla Doğu ve Batı blokları arasındaki gergin ortamı yumuşatan önemli bir rol oynamıştır⁴.

Yani, genel olarak Türkiye, kuruluşundan Soğuk Savaş dönemine kadar olan süreçte dış politikada statükoyu savunan, batıya yönelim gösterirken aynı zaman da denge politikası izleyen bir devlet olmuştur. Soğuk Savaş döneminde ise Batı ile iyice yakınlaşmıştır ki bunda Sovyetler Birliği'nin Türkiye ve Boğazlar ile ilgili tutumu son derece etkili olmuştur.

Soğuk Savaşın bitimi ve küreselleşmenin kendisini hemen hemen her alanda göstermeye başlaması ile Türk dış politikasında da birtakım değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Hegemon güç olan ABD tarafından benimsenen ve yönetilen yeni dünya düzeni doğrultusunda gerçekleştirilen müdahaleler de Türkiye'nin yine bu döneme kadar yürüttüğü denge ve statükoculuk politikalarında birtakım sapmalar yaşanmasına sebep olmuştur. Müdahale amacı taşımadığı ve BM Güvenlik Konseyi tarafından onaylanmadığı için meşru sayılmayan NATO'nun 1999 Kosova müdahalesi söz konusu sapmaya örnek gösterilebilir⁵.

⁴ <http://www.mfa.gov.tr/i-turkiye-nin-uluslararasi-guvenlik-perspektifi.tr.mfa>
Erişim tarihi 24.12.2018

⁵ 1999 yılı Mart ayından itibaren NATO tarafından BM Güvenlik Konseyi'nden onay almadan Kosovaya'ya yönelik düzenlediği askeri müdahalede Türkiye aktif olarak yer almış; hatta bu durum dönemin siyasileri arasında tartışma yaratırken konunun meşruluğu da basın tarafından sorgulanmıştır. Ancak her şeye rağmen resmi politika olarak söz konusu müdahale sonuna kadar desteklenmiştir (Demirtaş Coşkun, 2010).

Özellikle 11 Eylül saldırıları ve değişen güvenlik ve tehdit algıları Türkiye'nin de dış politikasında dönüşümlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kemal Kiriş'e göre (akt. Erol, 2007: 34), Soğuk Savaş sırasında sergilenen pasif politikanın Soğuk Savaş sonrasında aktivist bir hal alması bu dönüşümün en önemli göstergesidir. Bu kapsamda, dış politikada proaktif bir anlayış benimseyen Türkiye, "stratejik derinlik" ve "sıfır sorunlu komşuluk"⁶ ilkeleri ile bölgesel işbirlikleri içinde olmak için daha fazla çaba göstermeye başlamıştır. Bu kapsamda Türkiye'nin izlediği politika Dış İşleri Bakanlığı'nda şu şekilde ifade edilmektedir:

"Türkiye, BM'nin kurucu üyelerinden biri, NATO ile tüm önde gelen Avrupa kuruluşlarının üyesi ve AB'ye tam üyelik için müzakere sürecinde bulunan bir aday ülke olarak, bölgesinde ve uzak coğrafyalarda dostluk ve işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla aktif bir politika izleyegelmiştir."⁷

Bu noktada belirtmek gerekir ki bölgesel işbirliklerinin içinde olmak küresel tehditlere karşı en az maliyetli ve en sağlam korunma yöntemi olarak kabul edilmektedir (Erol, 2007: 35). Türkiye özelinden çıkılıp dünya ölçeğinde bakıldığında da devletlerin genel eğilimlerinin bölgeselleşmeden yana olduğunu ifade etmek mümkündür (Kardaş, :25). Maliyet ve yöntem faydasının yanı sıra bölgesel bir oluşumun içinde yer alan devletler küresel bir tehdit karşısında tek başına kalmayarak diğer ülkelerin de desteği ile hareket edebilecek; bu da söz konusu devletin gücünü arttıran bir avantaj olacaktır. Zira küreselleşme sürecinde daha önceki bölümde de belirtildiği gibi artık devletlerin kendilerine karşı yöneltilen tehditleri tek başlarına göğüslemeleri pek çok açıdan oldukça zor bir hale gelmiştir. Türkiye de bu gerçekten hareketle uluslararası ve bölgesel düzeyde çok boyutlu ya da ikili olmak üzere birçok işbirliğinin içinde aktif olarak yer almaktadır. Söz konusu işbirliklerinin çoğunluğu güvenlik alanını da kapsamaktadır. Türkiye'nin Finlandiya ile "Arabaluculuk Dostlar Grubu"nda yürüttüğü eşbaşkanlık görevi bu dönemde izlemeye başladığı aktif politikaya örnek teşkil etmektedir. Böylece arabuluculuk yoluyla küresel güvenliğin sağlanması ve barışın tesis edilmesine de katkı sağlayan öncü bir rol üstlenmiştir.⁸

Küreselleşme sürecinde Türkiye'nin güvenlik alanında en çok etkilendiği konulardan biri de hiç şüphesiz terör konusudur. Yarattığı

⁶ Özellikle sıfır sorunlu komşuluk ilkesi 2010 yılının sonunda başlayan Arap Baharı etkisi ve Suriye'de yaşanan askeri müdahale neticesinde çok ciddi sorunlarla karşılaşmış ve zaman içinde etkinliğini yitirmiştir.

⁷ http://www.mfa.gov.tr/i.-turkiye_nin-uluslararası-guvenlik-perspektifi.tr.mfa

Erişim tarihi: 24.12.2018

⁸ <http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa> Erişim tarihi: 24.12.2018

bölünme tehlikesi ile Türkiye için derin bir güvenlik endişesi yaratan ve ülkenin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bağımsız bir Kürt devleti kurmayı amaçlayan Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Karkeren Kurdistan / PKK) adlı terör örgütü Batı ile olan ilişkiler de dahil olmak üzere Türk dış politikasını oldukça etkilemektedir (Gönlübol ve Bingün, 1993: 664). Etnik bölücü bir terör örgütü olarak 1987 yılında kurulan PKK faaliyetlerine karşı Türkiye çeşitli politikalar yürütmüştür. Söz konusu politikaları güvenlik merkezli ve militarist, halk destekli yarı militarist ve sivil merkezli olan profesyonel polis önlemleri olmak üzere üç döneme ayrılabilir (Bal, 2006: 25).

Aslında terörizm konusu Türkiye için yeni bir gelişme değildir. Türkiye sadece etnik bölücü karakterli PKK değil aynı zamanda ideolojik terörist gruplardan dini istismar eden terör örgütlerine kadar terörle uzun zamandır mücadele eden bir ülkedir. Küreselleşme ile birlikte terör meselesinin önemi küresel boyutta da artmış Türkiye de konuyla ilgili aktif politikalar izleyen bir dış güvenlik politikası benimsemiştir. Örneğin 2006 yılında devletlerin üzerinde anlaşmaya vardığı ilk metin olan ve kim tarafından, ne amaçla, nerede olduğu farketmeksizin teröre karşı ortak bir strateji çerçevesi sunan “Birleşmiş Milletler Terörle Mücadele Stratejisi”ne taraftır⁹. Söz konusu Strateji Belgesi dört ana sütundan oluşmaktadır: (1) Terörizmin yayılmasına yardım eden koşulların meydana çıkarmak, (2) terörizmi engellemek ve terörizmle mücadele etmek için önlemler geliştirmek, (3) devletlerin terörü önleme ve terörle mücadele hususlarındaki kapasitelerini artırmak ve bu kapsamda BM'nin rolünü güçlendirmek, (4) herkes için insan haklarını garanti altına almak ve temel yasal düzenlemelerin teminini sağlamak¹⁰.

Buna ek olarak, Türkiye BM tarafından küresel terörle mücadeleye yönelik tüm araçlara taraf olup bu kapsamda oluşturulan küresel stratejiyi destekleyerek BM Güvenlik Konseyi kararlarını da eksiksiz uygulamaktadır. Ayrıca yine BM tarafından oluşturulan ve “Yabancı Terörist Saldırıları”¹¹ tarafından ortaya çıkan tehditlerin savuşturulmasına yönelik gerçekleştirilen çalışmalara aktif bir şekilde

⁹http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararası-toplumun-terorle-mucadele-cabalarina-katkilari.tr.mfa Erişim tarihi: 24.12.2018

¹⁰http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/60/288 Erişim tarihi: 25.12.2018

¹¹ “Yabancı Terörist Saldırıları” herhangi bir zaman diliminde dünyanın herhangi bir yerinde tesadüfen bulunan insanları ayırt etmeden gerçekleştirilen terör saldırılarının yansıması olarak kullanılmaktadır. http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararası-toplumun-terorle-mucadele-cabalarina-katkilari.tr.mfa Erişim tarihi: 25.12.2018

katılım göstermiş hatta 1 Aralık 2017 tarihinde kabul edilen “Yabancı Terörist Saldırıları”na ilişkin BM Güvenlik Konseyi 2396 sayılı karar tasarısının da eş-sunucusu olmuştur. Bu kapsamda alınan önlemler çerçevesinde yabancı terörist olduğundan şüphe edilen kişiler ilgili kurumlarca tespit edilerek sınır dışı edilmekte ya da bu kişilerin haklarında gerekli yasal işlemler başlatılmaktadır.¹²

Diğer taraftan başka bir terör örgütü olan ve dini istismar amaçlı kurulmuş DAEŞ’e yönelik de aktif politikalar izleyen Türkiye burada da diğer ülkeler işbirliği içinde birtakım adımlar atmıştır. Bu bağlamda “DAEŞ’e Karşı Küresel Koalisyon” içinde aktif bir üye olarak “Yabancı Terörist Saldırıları” eş başkanlığı görevini üstlenmiştir. Ayrıca bu terör örgütünün özellikle Irak ve Suriye’deki etkinliklerini önemli ölçüde azaltan “Fırat Kalkan Operasyonuna” da liderlik etmiştir.¹³

Esasen terörle mücadele konusunda yaklaşım ve tarz konusunda da bazı değişimler yaşanmıştır. İhsan Bal’dan aktaran Çetin (2009: 82) bu değişimi şu şekilde açıklamaktadır:

“Terörle mücadelesinin ilk yıllarında sadece militarist politikaları merkeze yerleştiren Türkiye, zamanla bu alanda önemli kazanımlar elde etmiş ve çoğulcu, uzlaşıcı, demokratik değerlere bağlı güvenlik politikaları üretmeye başlamıştır.”

Bu durumun oluşmasında ise içinde bulunduğu bölgesel örgütlenmelerin teşviki yadsınamaz bir öneme sahiptir. Özellikle AB içinde bulunulan müzakere sürecinde bireysel hak ve özgürlükler ile ilgili yaşanan siyasi reformlar ile terörle mücadele politikalarının daha demokratik ve şeffaf bir zeminde gerçekleştirilmesi sağlanmıştır.

Terör bir anlamda demokrasiye karşı yapılan bir savaştır ve terörü engellemek için demokrasi askıya alınamaz. Özellikle 2002’den sonra küreselleşen dünyanın yaygınlaşan trendleri ile şeffaflık gereği kamuoyuna bilgi aktarımı konusu da üzerine eğilim gösterilen bir konu olmuştur. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ilerlemesi bilgi kirliliğinin artmasına yol açarken bu durum gerçek dışı ve abartılmış bilginin yayılmasını kolaylaştırarak terör örgütlerini amaca ulaştıran unsurlardan biri haline gelmiştir. Türkiye de bu noktada başta PKK olmak üzere terör örgütleri ile mücadele konusunda kamuoyunu bilgilendiren mekanizmalar kurarak, oluşacak bilgi kirliliği düzeyini en aza indirmeye gayret etmektedir.

¹² http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararası-toplumun-terörle-mucadele-cabalarına-katkıları.tr.mfa Erişim tarihi: 25.12.2018

¹³ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararası-toplumun-terörle-mucadele-cabalarına-katkıları.tr.mfa Erişim tarihi: 25.12.2018

Türkiye aynı zamanda terörizme kaynak sağlayan ve küreselleşme ile birlikte artış gösteren örgütlü ve organize suç işleyen gruplara yönelik de bir dizi güvenlik politikası geliştirmiştir. Türkiye, özellikle konumundan kaynaklı uluslararası alanda kara para aklama, uyuşturucu kaçakçılığı gibi konularda suç işleyen örgütler için transit bir geçiş güzergahı konumundadır. Bu kapsamda da küresel işbirliğinden yana olan Türkiye, kara para aklama suçuna karşı küresel boyutta mücadele eden “Mali Eylem Görev Gücü’nün (FATF)” bir üyesi olmakla birlikte “BM Uluslararası Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)” ile de işbirliği içinde çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca, “Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi”, Türkiye ve UNODC işbirliği ile kurulan ve hem ülkemizdeki hem de diğer ülkelerdeki ilgili birimlere örgütlü suçlar ile ilgili eğitim veren bir kurumdur.

Tüm bunların yanı sıra başta Afrika Kıtası, Orta Asya, Orta Doğu ve komşu ülkelerimiz olmak üzere birçok ülkeden kanun uygulayıcılara güvenlik ile ilgili eğitimler verilmiş ve devletlerarası ikili kapasite geliştirme çalışmaları yürütülmüştür. Dış İşleri Bakanlığı tarafından paylaşılan verilere göre 1997 – 2017 yılları arasında 77 farklı ülkeden 32.597 kanun uygulayıcı personel Türk Emniyet Teşkilatı tarafından eğitime tabi tutulmuş ayrıca 93 ülke ile 170 anlaşma ve 114 ülke ile de 957 hukuki nitelik taşıyan belge imzalanmıştır.¹⁴

Küreselleşme ile birlikte devletler için tehdit unsuru olan konulardan birisi de göç ve yasadışı göç konularındır. Türkiye’nin de son dönem gelişmelerinden sonra bu alandaki politikalarını yenilediğini ifade etmek mümkündür. Bu kapsamda Türkiye’deki göç politikaları 1923-1950, 1950-1980 ve 1980 sonrası olmak üzere üç bölümde incelemek mümkündür (Demirhan ve Aslan, 2015: 36). Bu noktada belirtmekte fayda var ki; çalışmanın konusu itibari ile diğer iki döneme değinilmeden küreselleşmeden etkilenen 1980 ve sonrası dönem ele alınacaktır. Özellikle 1990’lı yıllarda küreselleşmenin bir sonucu olarak uluslararası göç hareketlerinde önemli derecede bir artış yaşanmıştır. Özellikle Avrupa ve Asya kökenli birçok göçmen yasadışı yollarla Türkiye üzerinden Avrupa’ya geçiş sağlamaktadır. Bu sayı gittikçe artmaya başlatınca Türkiye 1994 yılında “İltica Yönetmeliği” çıkarmış; bu yönetmelik 1996 ve 2006 yıllarında iki kere güncellenmiştir (Kirişçi, 1999:118). Bu arada AB ile üyelik müzakerelerine devam eden Türkiye müktesebata uyum çerçevesinde göç konusunu da ele almış ve durum

¹⁴ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararasi-toplumun-terorle-mucadele-cabalarina-katkilari.tr.mfa Erişim tarihi: 25.12.2018

Türkiye'nin göç politikalarını da büyük ölçüde etkilemiştir. Bu kapsamda oluşturulan “Katılım Ortaklığı Belgesi”nde yasa dışı göç ile mücadelenin güçlendirilmesi, sığınmacılar ve mülteciler ile ilgili konularda düzenlemeler ve 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde¹⁵ yer alan coğrafi kısıtlamaların kaldırılması konuları gündeme getirilmiştir (Demirhan ve Aslan, 2015: 39). Yine AB'ye uyum çerçevesinde sınır kontrolü, göç ve iltica alanlarında bir strateji oluşturmak adına çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yani küreselleşme ile birlikte yabancıların yoğun bir şekilde göç ettiği bir ülke haline gelmesi ve AB'ye uyum süreci gereğince, Türkiye özellikle son 10-15 yıldır birçok yasal düzenleme yoluyla göç ve iltica konularında gayretini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra komşu ülke Suriye'de yaşanan gelişmeler sonrasında Suriyeli göçmen akını karşısında Türkiye, 30 yıldır sürdürdüğü sınır güvenliği koruma politikasında da farklı stratejiler geliştirilmesine neden olmuştur. Türkiye, 2011 yılından itibaren Suriyeli göçmenlere yönelik “açık kapı” sınır politikası uygulamaya başlamıştır. Türkiye'nin söz konusu sınır bölgesinde terör ve buna bağlı organize suç sorunları yaşanırken böyle bir politika kontrol ve denetim refleksini de sekteye uğratmıştır (Bulut vd., 2018: 219).

Çevresel sorunlar, küresel düzeyde çözümlenmesi gereken ve devletlerin de öncelikleri arasına girmiş konular olarak uluslararası gündemde önemli bir yere sahiptir. Bu kapsamda ulusal boyutta alınacak önlemlerin uluslararası alan da yansımaları olacak ve küresel boyutta etkili sonuçlara ulaşılması sağlanacaktır. Çevresel hareket dünya genelinde ele alındığında kültürel, toplumsal ve ekonomik boyutlarla birlikte küreselleşmenin de etkisi ile gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere doğru yayılmaktadır. Söz konusu sürecin Türkiye'ye ulaşması ise 1980'li yıllarda serbest piyasa ekonomisi ile birlikte olmuştur (Türk ve Erciş, 2017: 353). Bu kapsamda 1973 ve 2003 yılları arasında iç politika çerçevesinde birtakım yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiş ve ilgili konular Çevre ve Şehircilik Bakanlığı altında toplanarak daha merkezi bir yapılanmaya gidilmiştir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle çevresel sorunların küresel düzlemde ele alınması ile Türkiye de çevresel sürdürülebilirlik ve iklim gibi konularda oluşturulan işbirliklerine dahil olarak konuyla ilgili duyarlılığını ve konuya verdiği önemi ortaya koymuştur. Ancak uygulamada birtakım zafiyetlerin yaşandığı da göz ardı edilemez bir durumdur (Türk ve Erciş, 2017: 360).

¹⁵ Türkiye 1951 yılında taraf olduğu mültecilerin hukuki statülerini düzenleyen BM Cenevre Sözleşmesi'ne 1961'de coğrafi sınır şartı koymuştur.

4. Sonuç

Soğuk Savaş sonrasında güvenliğin tanımının değişmesi ile kapsamı ve boyutları da bir dönüşüme uğramıştır. Başka bir deyişle güvenlik de artık küreselleşmiştir. Yeni düzende, güvenliğin sağlanması tek başına askeri ve silah gücü ile mümkün olmadığı gibi devletlerin tek başlarına sağlayacakları bir alan da değildir. Başta ekonomi olmak üzere toplumsal, kültürel, etnik, çevresel, teknolojik gibi pek çok konu güvenlik alanına dahil olmuş bunun yanı sıra bölgesel ve küresel alanda kurulan birçok işbirliği örgütü devletlerin birlikte aksiyon alarak güvenliğin sağlanması hususunda etkili bir araç haline gelmiştir.

Türkiye, küreselleşmenin sonucu olarak tehdit alanlarının askeri konulardan siyasi, toplumsal, ekonomik ve çevresel konulara doğru genişlemesi ile dış güvenlik politikasında “kapsamlı yaklaşım” kavramını benimsemiş ve uluslararası alanda güvenlikle ilgili birçok konuda aktif rol üstelenmiştir.. Türkiye küreselleşme sürecinde dış güvenlik politikasında oldukça aktif bir politika benimseyerek başta BM olmak üzere birçok uluslararası ve bölgesel işbirliği içinde yer almıştır ve almaya da devam etmektedir.

Küresel güvenliğin sağlanması anlamında Türkiye'nin en aktif olduğu konun terör ve bununla ilintili olarak organize suç konuları olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda dahil olduğu işbirlikleri içinde öncü rol üstlenerek son derece sorumlu bir şekilde hareket etmekte ve birçok ülkeye bun anlamda rehberlik etmektedir. Şüphesiz Türkiye'nin uzun yıllardır teröre karşı verdiği mücadelenin bu sonucun oluşmasında katkısı çok büyüktür.

Göç konusunda ise Türkiye'nin birtakım yasal düzenlemeler ve yeni oluşumlar ile bu konuyla ilgili gayret içinde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak daha bütüncül bir yaklaşım benimseyerek daha etkin politikalar geliştirmesi gerektiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu noktada mülteci politikası ile sınır güvenliği politikasını birlikte ele alarak bir strateji belirlenmesi daha etkili sonuçlar ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Diğer taraftan çevre ve iklim konularında da yine eskiye oranla özellikle uluslararası alandaki işbirliğine katılım ve ilgili yasal düzenlemelerin artışı gözlemlenmekte ancak yeterli miktarda değildir.

Kaynakça

Ağır B.S. (2010). “Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı Güvenlik Stratejileri Dergisi” Yıl: 11 Sayı: 22 ss: 97-130

Aksu, M. ve Turhan F. (2012). “Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları ve İnsani Güvenlik” Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi Yıl:2012, C:4, S:2, ss: 69-80

Bal, İ. (2006). Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplolar Teorileri, USAK Yayınları, Ankara

Bulut Y., Akın S. ve Karakaya S. (2018). “Türkiye’nin Mülteci Politikaları: Suriyeli Mültecilerin Durumuna İlişkin Bir İnceleme.” Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 1 Sayı: 39 ss: 207-222

Cha, V. D. (2000). “Globalization and the Study of International Security”, Journal of Peace Research, Vol: 37, No: 3

Çetin., H. (2009). “Terör ve Terörle Mücadele Politikaları Bağlamında Türkiye-PKK Örneği: 2003-2008” Dönemi Polis Akademisi Başkanlığı / Güvenlik Bilimleri Enstitüsü / Uluslararası Polislik Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Demirhan Y. ve Aslan S. (2015). Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. Birey ve Toplum, Bahar, Cilt 5 Sayı 9 ss: 23-62

Demirtaş Coşkun, B. (2010). “Kosova’nın Bağımsızlığı ve Türk Dış Politikası (1990-2008)”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 7, Sayı 27 ss. 51-86.

Erdoğan İ. (2013). "Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı". Gazi Akademik Bakış 12, ss: 265-292.

Erol, M. S. (2007). "11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve ‘Dört Tarz-ı Siyaset’". Gazi Akademik Bakış 01 ss: 33-57

Karagözoğlu, H. (2006). “Homo Homini Lupus”: Thomas Hobbes’un Ahlâk Felsefesi Üzerine”. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 30, ss: 215-242

Karabulut, B. (2009). “Küreselleşme Sürecinde Güvenlik Alanında Değişimler: Karadeniz’in Güvenliğini Yeniden Düşünmek”, Karadeniz Araştırmaları, Cilt: 6, Sayı: 23, Güz 2009, ss:1-11

Kardaş, Ş. (2011). “Türk Dış Politikasında Eksen Kayması Mı?”. Akademik Ortadoğu Cilt 5, Sayı: 2, ss: 19-42

Kirişçi, K. (1999), “Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi”, Bilanço 1923-1998: Türkiye Cumhuriyeti’nin 75 Yılına Toplu Bakış, Volume 1, Ed. Z. Bora (Ed.), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, ss. 111-121

Müller, H. (2005). “Security Cooperation”, Handbook of International Relations, Walter Carlsnaes, Thomas Risse ve Beth A. Simmons (Ed.), SAGE Publications, London

Ripsman N. M. ve Paul T. V (2005), "Globalization and the National Security State: A Framework for Analysis", *International Studies Review*, Cilt: 7, ss. 202-222.

Sarımay, Y. (2000). "Atatürk'ten Günümüze Türk Dış Politikası Hakkında Genel Bir Değerlendirme", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* Cilt: 15 sayı: 48 ss: 857-889

Solana, J. (2003), "A Secure Europe in A Better World: European Security Strategy", Brüksel, Council of The European Union,

Sandıklı, A. ve Emeklier B. (2012). "Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm". *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*, Atilla Sandıklı (Ed.), Bilgesam Yayınları, İstanbul ss: 3-67

Şener, B.(2017). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, Mayıs 2017, 6 (1), ss: 01-31

T.C. Dış İşleri Bakanlığı Resmi İnternet Adresi <http://www.mfa.gov.tr/i-turkiye-nin-uluslararası-güvenlik-perspektifi.tr.mfa> Erişim tarihi 24.12.2018

The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/60/288 Erişim tarihi: 25.12.2018

Türk B. ve Erciş A. (2017). "Türkiye'de Çevre Politikası Ve Uluslararası Çevre Sözleşmeleri" *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 54, p. 351-362 Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS6929>

Ullman, R. H. (1983). "Redefining Security", *International Security*, C. 8, S. 1, Summer

Ülman, H. (1968). "Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler" I, *SBF Dergisi*, C.23, No:3 ss: 241-273

Ülman, H. ve Sander, O. (1972). "Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler (1923-1968)" II, *SBF Dergisi*, C.27, No 1. ss: 1-24